

nové služby, knihy, akce a další zajímavosti online

e-zpravodaj

Národní knihovny ČR

ročník 9 | číslo 1 | 2022
leden–únor

Ohlédnutí generálního
ředitele Národní knihovny
za rokem 2021

Z klementinských pokladů

Rozhovor s Antonínem Jeřábkem

Vzdálené služby NK ČR
v době covidové

Knihy a závoj.
1100 let od úmrtí
kněžny a světice
Ludmily

Astronomická věž

300 let

e-zpravodaj Národní knihovny ČR
ročník 9 | číslo 1 | 2022 | leden–únor
dvouměsíčník

adresa vydavatele a redakce

Národní knihovna ČR, Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
IČ 00023221, DIČ CZ00023221
e-mail: e-zpravodaj@nkp.cz
telefon: 221 663 279 (H. Vajnerová),
221 663 252 (S. Vondráková)

výkonná redakce

Hana Vajnerová, Soňa Vondráková

redakční rada

Martina Košanová (předsedkyně),
Karolína Košťálová, Lenka Maixnerová, Petra Šťastná

grafické zpracování

Tereza Eliášová

příspěvky připravili

Lukáš Babka, Tomáš Foltýn, Hanuš Hemola,
Hana Hlušíčková, Antonín Jeřábek, Zuzana Kopečná,
Karolína Košťálová, Jan Lukavec, Anna Nerglová,
Jan Sobotka, Luboš Svoboda, Petra Šťastná,
Hana Vajnerová, Jan Vojtíšek, Soňa Vondráková

obrazová dokumentace

Eva Hodíková; Hooolis; Karolína Košťálová;
Matouš Měšťánek; Národní digitální knihovna;
Odbor služeb NK ČR; Oddělení rukopisů a starých tisků
NK ČR; Milan Polák, encyklopedie.praha2.cz;
Slovanská knihovna; sokolvysehrad.cz;
Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze; Jan Vilímek;
Vydavatelské oddělení NK ČR; Výstavní oddělení NK ČR;
Webarchiv NK ČR; Wikipedie; www.axina.cz;
www.digitalniknihovna.cz; Michal Záviška

e-zpravodaj NK ČR je dostupný na adrese
e-zpravodaj.nkp.cz

obrázek na titulní straně

Astronomická věž v Klementinu, foto: Eva Hodíková, NK ČR

Co je nového — 3

Ohlédnutí generálního ředitele Národní knihovny
za rokem 2021

Provoz knihovny po Novém roce

Další stěhování interních pracovišť do objektů
knihovny v Hostivaři

Z klementinských pokladů
Přednášky Oddělení rukopisů a starých tisků
NK ČR v lednu a únoru

Infobanka České tiskové kanceláře (ČTK)
– zprávy o Evropské unii

Knížní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme

Představujeme — 6

Rozhovor s Mgr. Antonínem Jeřábkem

Vzdálené služby NK ČR v době covidové

Možnosti použití umělé inteligence pro webarchivační praxi

Zajímavosti a tipy — 8

Co čte knihovník? / *Obonete S. Ubam: Náš černobílý svět: České rozhovory o afrických kořenech a splněných snech*

Digitální sbírky v NDK – Díl IX.: Pohádky

Historické události z let končících dvojkou v Kalendáři
historickém Daniela Adama z Veleoslavína

Zveme vás — 11

Výjimečné vystavení originálů v Zrcadlové kapli

Knihy a závoj. 1100 let od úmrtí kněžny a světice Ludmily

Božena Němcová. Osobnost – dílo – mýtus

V nejhlubší úctě

Ex oriente lux. Mezi Orientem a probuzením
českého národa

Sto let ruské pomocné akce (1921–2021)

Ohlédnutí generálního ředitele Národní knihovny za rokem 2021

Rok 2021 nám všem v dlouhodobé paměti patrně zůstane spojený zejména s dalšími útoky viru COVID-19, protiepidemickými opatřeními snažícími se snížit dopady několikerých vln celosvětové nákazy či neutuchajícím úsilím zdravotníků, učitelů, vědců a dalších profesí snažících se zmírnit dopady této krize na každého z nás. Mezi ně lze směle zařadit i pracovníky knihoven, včetně mých kolegů a kolegů, kteří svůj profesní život v uplynulém roce spojili s Národní knihovnou České republiky.

Ano, i Národní knihovna má za sebou další náročný rok, který byl spojen s řadou významných aktivit, na které bych chtěl v tento moment vzpomenout a na něž jsem náležitě hrdý. Na prvním místě si dovoluji uvést mimořádné zpřístupnění obsahu digitálních knihoven v tzv. COVIDovém režimu, jež umožnilo celé řadě studentů, akademiků i dalších vědeckých pracovníků dokončit jejich výzkum či tvorbu výročních prací. Tato možnost, vystavěná na základech náročných jednání a patřičné ochoty zástupců knihkupců, nakladatelů, držitelů autorských práv, státních institucí a přirozeně i knihoven, ukázala potenciál digitálních dat a náležitě zhodnotila i všechny vklady vložené do procesu digitalizace. Národní knihovna ČR v tento moment plnohodnotně zúročila své zkušenosti a byla přirozeným lídrem těchto aktivit, za což byla ohodnocena v rámci předávání cen Knihovna roku 2021.

Osobně jsem velmi rád, že se díky dodržování protiepidemických opatření podařilo v průběhu roku zorganizovat dva zajímavé výstavní počiny, které všem zájemcům přiblížily nádherná rukopisná díla nejen z fondů Národní knihovny ČR. Počátkem září šlo o čtrnáctidenní výstavu Lipnické bible, na niž v prosinci náležitě navázal dlouho připravovaný projekt Kniha a závoj, jenž důstojně uzavírá letošní oslavy svatoludmilského výročí. Obě tyto akce byly a jsou doprovázeny celou řadou přednášek, komentovaných prohlídek či

odborných publikací, které jejich kulturní a společenský dopad rozšiřují o další rozměr. Stojí za to připomenout, že díky moderním technologiím zůstanou obě tyto výstavy stále živé, ať již v podobě plnohodnotných digitálních dat či virtuálních výstav, které jsou všem dostupné prostřednictvím Manuscriptoria – online knihovny rukopisů a starých tisků, která od konce roku nabízí zájemcům plnohodnotné badatelské prostředí.

I z předcházejících dvou odstavců je jednoznačně zřejmé, že řada činností Národní knihovny ČR plnohodnotně reflektovala v poslední době jednoznačný trend efektivního propojování fyzického a virtuálního světa, jenž byl v posledních dvou letech výrazně akcelerován složitou epidemickou situací. Ta s sebou přinesla nejen řadu negativních dopadů, ale právě i výzev, které mohou nejen knihovny, ale i celou společnost posunout dále. Za sebe, jakožto generálního ředitele Národní knihovny ČR, Vám mohu slíbit, že se i v roce 2022 pokusíme ze sebe vydat to nejlepší, abychom Vám byli náležitou oporou ve Vašich vzdělávacích, informačních, kulturních i společenských potřebách.

Tomáš Foltýn
generální ředitel
Národní knihovny

**Vážené kolegyně,
milí kolegové, zvědaví
uživatelé, náruživí čtenáři
a všichni naši přátelé
a podporovatelé – budme
prosím na sebe opatrní
a k sobě ohleduplní.
Přeji Vám krásné Vánoce
a úspěšný rok 2022.**

Tomáš Foltýn

NK

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

1722 ————— pf 2022

**Přejeme Vám
dostatek času¹
po celý rok 2022²**

¹ V Astronomické věži je Meridiánová síň, kde se určovalo poledne pomocí slunečního paprsku, který malým otvorem dopadal na napjatou strunu.

² V roce 2022 si Národní knihovna ČR připomíná 300. výročí od dostavby Astronomické věže a založení Matematického muzea.

Co je nového

Provoz knihovny po Novém roce

Vážení čtenáři, po vánočních a novoročních svátcích se knihovna opět otevře čtenářské veřejnosti ve standardní provozní době v pondělí 3. ledna 2022. Podrobný přehled provozní doby včetně uzavírek najdete [zde](#).

Další stěhování interních pracovišť do objektů knihovny v Hostivaři

V průběhu listopadu loňského roku se přestěhovala dvě pracoviště Odboru doplňování fondů – Oddělení doplňování domácích dokumentů <https://1url.cz/MKIDd> a Oddělení doplňování zahraničních dokumentů <https://1url.cz/KKIDD>. Hlavní vstupy většiny fyzických i nehmotných dokumentů do zpracovatelských linek knihovny. Knihovnický stručně domácí a zahraniční akvizice. Dalším stěhovaným pracovištěm bylo Oddělení organizace fondů <https://1url.cz/qKIDh> z Odboru správy fondů. Všechna tři pracoviště doplní linky zpracování v Národní knihovně v Hostivaři a umožní racionálnější toky dokumentů nutnými interními procesy. Naplňujeme tímto původní vizi revitalizovaného Klementina s otevřenými prostorami pro služby veřejnosti. Toť oficiální komuniké.

Bohužel, otevření a racionální fungování prostor knihovny v Klementinu pro veřejnost je ztíženo nedostatečným financováním revitalizace objektu. Nemalý podíl na zdražování rekonstrukčních prací má nejen inflace a stoupající ceny stavebního materiálu, ale i konzervativní přístup památkové péče. Akviziční pracoviště jsou svým pracovním záběrem velmi úzce spjata jak s přímými službami knihovny v Klementinu, tak i s fyzickým trhem dokumentů soustředěným v centru Prahy. Přes všechny možnosti virtualizace knižního trhu je stále preferovanou formou výběr de visu, tzn. s dokumentem v ruce. Největší tok dokumentů přes stěhovaná pracoviště nepředstavuje však přímý nákup, ale povinný výtisk. Změna

působí proto bude znamenat zejména na počátku určitý logistický problém. Dá se předpokládat, že větší vydavatelé a pravidelní dodavatelé časem přivyknou změněné adrese pro odevzdávání povinných výtisků. Určitou nesnáz to přinese občasným vydavatelům a dodavatelům, pro něž bylo vždy bonusem a úsporou stále dražšího poštovního, když mohli donést a odevzdat svůj počinek přímo v Klementinu. S činnostmi zahraniční akvizice jsou tradičně spjata rovněž týdenní výstavy přírůstků zahraničních dokumentů v Klementinu otevřené uživatelům i zaměstnancům, více informací např. [zde: https://1url.cz/qKIDC](https://1url.cz/qKIDC).

Všechny tyto okolnosti degradovaly pocit oprávněnosti stěhování akvizičních pracovišť a pro mnohé zaměstnance nebylo a nebude jednoduché se smířit s nastalou situací. Fungování knihovny souběžně v obou lokacích je nejen po logistické stránce složité a náročné. Tam i zpět „tečou“ mezi Klementinem a Hostivaři desítky tisíc dokumentů, což samozřejmě nepřispívá k jejich fyzické kondici a rovněž zvyšuje zátěž pro pracovníky, kteří tato „malá“ stěhování mají dvakrát denně každý všední den v týdnu v popisu práce. Stále se snažíme tento systém co nejvíce racionalizovat, ale skutečnost, že je regál s dokumenty, přepravní box nebo naplněný vozík v Klementinu a má být už v Hostivaři a naopak, nijak ošidit nelze. Situaci budeme vyhodnocovat a přijímat další opatření, abychom nevýhody nové lokace co nejvíce eliminovali a naopak posílili výhody, které z nové lokace rovněž plynou.

Adresa pro dodávání **povinných výtisků neperiodických publikací**, NK má právo na dva exempláře více informací naleznete [zde: www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro-povinne-vytisky/pv](http://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro-povinne-vytisky/pv)

Národní knihovna ČR
povinné výtisky
Sodomkova 1146/2
102 00 Praha 15 – Hostivař
e-mail: pv@nkp.cz
tel: 221663304, 221663326

Hanuš Hemola

Z klementinských pokladů

Přednášky Oddělení rukopisů a starých tisků NK ČR v lednu a únoru

**4. 1., 18. 1. a 1. 2. 2022 | od 17.00
zasedací sál, 1. patro (vchod A)
vstup zdarma**

První dvě přednášky v novém roce budou spojeny s výstavou *Knih a závoj. 1100 let od úmrtí kněžny a svěťce Ludmily* (13. 12. 2021 až 30. 1. 2022, Galerie Klementinum), kterou připravilo Oddělení rukopisů a starých tisků v širším autorském kolektivu. Po úvodní přednášce „svatoludmilské“ série, kterou měl na počátku prosince Jakub Izdný o nových poznacích k životu svaté Ludmily, představí Jiří Mikulec kněžnu Ludmilu jako barokní svěťci a promluví o vývoji jejího kultu v období baroka. Renáta Modráková, Lenka Panušková a Jana Vozková se v následné přednášce budou zabývat úctou ke svaté Ludmile v centru jejího kultu u nás ve středověku, to je v ženském benediktinském klášteře u sv. Jiří na Pražském hradě.

Barokní vyobrazení vraždy sv. Ludmily, NK Praha 54 Se 84.

Únorová přednáška, kterou proslovil Jan Sobotka, bude věnována tzv. pruskému intermezzu v kartografii Čech, tedy skupině několika pruských map zobrazujících dílčí oblasti středních, severních a východních Čech, která byla vydána v souvislosti s válkou o dědictví bavorské (1778–1779). Na základě těchto map Jan Sobotka představí nejen konkrétní úsek vývoje vojenských map, ale i vzájemné využívání kartografických pramenů nepřátelských válečných stran.

Díl mapy *Topographische und Militairische Carte* od pruského kartografa hraběte Friedricha Wilhelma Karla von Schmettau z roku 1789, NK Praha 62 A 45.

Více k přednáškám naleznete na webu NK a sociálních sítích.

Jan Vojtíšek

Infobanka České tiskové kanceláře (ČTK) – zprávy o Evropské unii

Pro uživatele NK ČR je do konce příštího roku (31. 12. 2022) ve zkušebním přístupu dostupná část databáze (Infobanky) ČTK – zprávy o Evropské unii. Jedná se o všeobecné zpravodajství České tiskové kanceláře o aktuálním dění v České republice a v zahraničí s akcentem na EU a retrospektivou 12 měsíců. Zprávy se tý-

kají například ekonomiky, sportu, kultury, vědy a politiky, počasí či společnosti.

Infobanku Česká tisková kancelář otevřela na základě grantu Evropské unie v souvislosti s českým předsednictvím v Radě EU, které začne 1. 7. 2022. Smyslem grantu je šíření povědomí o činnosti Unie a nezávislé, objektivní a plošné informování o její práci. Databáze zpráv o EU je tedy díky evropskému grantu dostupná kromě NK ČR i v dalších českých veřejných knihovnách.

Národní knihovna disponuje dvěma přístupy – Infobanka ČTK je k dispozici uživatelům v Referenčním centru a Studovně periodik.

V databázi jsou možné různé způsoby vyhledávání, včetně fulltextového, z databáze je možné články stahovat a tisknout.

Více informací a základní tutoriály

je možné najít zde:

<https://1url.cz/oKID0>

<https://1url.cz/DKIDv>

<https://1url.cz/4KIDX>

ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ

Anna Nerglová

Knižní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme

TEMATICKÝ KATALOG HUDEBNÍ SBÍRKY P. BARNABASE WEISSE

/ THE THEMATIC CATALOGUE OF THE MUSIC COLLECTION OF P. BARNABAS WEISS

Ediční řada *Catalogus Artis Musicae in Bohemia et Moravia Cultae*.

Sestavily J. Vozková a E. Šedivá.

Soubor hudebnin, který je předmětem tohoto katalogu, je součástí fondu hudebního oddělení Národní knihovny ČR. Vznikl celoživotním individuálním úsilím P. Barnabase Weisse, OFM Cap (1815–1899), představeného kapucínského řeholního domu u sv. Josefa na Novém Městě pražském. Větší část sbírky reprezentují hudební tisky, náležející převážně dobově aktuální produkci. Sbírkou jako celek obsahuje mj. zajímavé starší exempláře, pozoruhodné výběrem repertoáru a znaky, které svědčí o jejich praktickém používání. Méně početné jsou rukopisy, které možno datovat počínaje poslední čtvrtinou 18. století do konce 19. století.

Sbírkou z pozůstalosti P. Barnabase Weisse od kapucínů koupil v roce 1923 zakladatel hudebního oddělení Národní knihovny ČR Ladislav Vycpálek. Hudební tisky rozdělil a podle velikosti vřadil do několika již existujících signaturových řad fondu tištěných hudebnin. Hudební rukopisy vyčlenil zvláště a založil jimi vznikající sbírku notových rukopisů hudebního oddělení. Byly zapsány do přírůstkové knihy určené pouze pro rukopisné památky. Rovněž se jim dostalo samostatného uložení. Tento postup odpovídal dobově zavedené knihovnické praxi. Bohužel se tak narušil postupně přirozeně budovaný celek původní sbírky jako důsledek Weissovy individuální sběratelské činnosti. Hudební rukopisy se později staly předmětem dalšího katalogizačního a bibliografického zpracování, jednak pro Souborný hudební katalog – soupis hudebních pramenů uložených na území České republiky v Národní knihovně ČR – a jednak pro mezinárodní soupis hudebních pramenů RISM. Teprve při přípravě tematického katalogu se ukázalo, jak silnými vazbami byly tisky a rukopisy původní sbírky propojeny v logicky budovaném celku.

Účelem předkládaného katalogu je zejména dodatečná rekonstrukce původní podoby sbírky s umožněním jejího dalšího badatelského využití.

Národní knihovna ČR, Praha 2021,
1. vydání; ISBN 978-80-7050-754-4 (brož.)

CITOVÁNÍ KARTOGRAFICKÝCH DOKUMENTŮ: CHICAGSKÝ STYL A ISO 690

Christine Kollenová, Wangyal Shawa, Mary Larsgaardová

České vydání druhého přepracovaného (prvního českého) vydání příručky *Cartographic citations: a style guide* připravily Eva Novotná, Martina Musilová, Michaela Alijonov Hametová a Sabina Jůnová pod záštitou Knihovny geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Publikace je určena jak studentům vysokých či středních škol, tak odborníkům z nejrůznějších vědních oborů či široké laické veřejnosti, tedy všem, kteří potřebují správným a jednotným způsobem citovat kartografické dokumenty. České vydání je iniciativou PhDr. et Mgr. Evy Novotné, Ph.D., která se pro něj rozhodla díky své spolupráci s organizací ALA MAGIRT (Map & Geospatial Information Round Table).

Národní knihovna ČR – Knihovna geografie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2021, 1. vydání; ISBN 978-80-7050-744-5 (brož.)

Dotisky knihovnických standardů: *Standard pro dobrý knihovní fond, Standard pro dobrou knihovnu a Služby knihoven knihovnám*

JAK ŘÍDIT KNIHOVNU: PŘÍRUČKA PRO ZAČÍNAJÍCÍ VEDOUČÍ/ŘEDITELE KNIHOVEN

kol. aut.: Daniela Divínová, Lenka Dostálová, Jitka Kotisová, Šárka Pazderová, Vít Richter, Richard Ščerba a Marie Šedá

Příručka patří do řady metodických materiálů, které vydává Knihovnický institut Národní knihovny České republiky s podporou Ministerstva kultury ČR. Snaží se začínající vedoucí či ředitele knihoven přehlednou formou provést složitými principy, nástroji i metodikami, které jsou nezbytné pro dobré vedení knihovny. Přináší řadu informací, týkajících se nástupu do funkce a následného řízení knihovny. Jde o základní pomůcku k orientaci v problematice vedení knihovny. Tohoto praktického rádce budou mnozí z vás jistě využívat opakovaně, neboť příručka odkazuje na velké množství legislativních předpisů a norem, navíc je nutné brát v úvahu, že zřizovatelé/provozovatelé knihovny mohou vlastním nařízením některé předpisy upravit a sladit s danými normami svého úřadu; takové úpravy jsou pak závazné také pro činnost knihovny (např. archivační a skartační řád aj.). Cílem příručky tedy není popsat dopodrobna všechny knihovnické procesy, ale seznámit se základními postupy, které řízení knihovny s sebou přináší.

Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, Praha 2021, 1. vydání; ISBN 978-80-7050-748-3 (brož.)

STANDARD PRO POSTUPY REKONSTRUKCE KNIHOVEN

Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení doporučených postupů a parametrů pro optimální průběh rekonstrukce v knihovnách zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi do 40 tisíc obyvatel

Posilování místní identity, podpora rozvoje a fungování místní komunity se staly součástí regionálních akčních plánů ve snaze o zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel s využitím kulturního potenciálu v místě. S tím úzce souvisí problematika rekonstrukce a výstavby staveb v majetku obcí včetně staveb určených pro realizaci kulturních potřeb, jako je výstavba knihoven, rekonstrukce a inovace vybavení profesionálních i neprofesionálních knihoven.

Příručka upozorňuje i na činnost Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven, které bylo zřízeno s podporou Ministerstva kultury ČR v roce 2018 jako součást Moravské zemské knihovny v Brně v návaznosti na Státní kulturní politiku na léta 2015–2020 a Koncept rozvoje knihoven v České republice na období 2017–2020. Posláním tohoto metodického centra je napomáhat všem zřizovatelům knihoven a knihovníkům při modernizaci a obnově veřejných knihoven a jejich proměně v otevřená, kulturní, komunitní a kreativní centra.

Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, Praha 2021, 1. vydání; ISBN 978-80-7050-749-0 (brož.); ISBN 978-80-7050-750-6 (pdf)

Hana Hlušíčková

Rozhovor s Mgr. Antonínem Jeřábekem

V listopadu loňského roku oslavil významné životní jubileum kolega Mgr. Antonín Jeřábek, který je dlouhodobě spjat s Národními agenturami ISBN a ISMN v ČR.

Stál u zavedení standardních čísel jak pro knihy (ISBN), tak pro časopisy (ISSN), ale také hudebniny (ISMN) u nás. Tématu mezinárodních registračních systémů se věnuje publikačně i překladatelsky. S koncem roku 2021 završil po mnoha úspěšných letech svoji pracovní kariéru v Národní knihovně. Při této příležitosti jsme položili panu Jeřábekovi několik otázek.

Kdy jste se poprvé dozvěděl o ISBN v ČR?

O tom, že existuje nějaké číslo ISBN, které má funkci jednoznačné identifikace knihy, jsem se dozvěděl někdy v polovině 70. let ve Státní technické knihovně, kde jsem tehdy pracoval. O zavedení tohoto čísla v Československu nebylo tehdy ani potuchy. Z čísla ISBN jsem byl tehdy poněkud zmaten, protože jsem neznal jeho strukturu a nevěděl jsem, že se dle něj dá poznat země vydání, vydavatel a jím vydaná kniha.

Jaké byly začátky agentury ISBN v ČR?

Systém ISBN v Československu začal fungovat od 1. 1. 1989. Tehdy existovala Skupinová agentura ISBN pro celé Československo a Národní agentura ISBN pro

Českou republiku. Obě tyto agentury sídlily ve Státní knihovně ČSR (nyní Národní knihovna ČR). Na Slovensku se o slovenskou knižní produkci a přidělování ISBN starala Národní agentura ISBN v SSR v Matici slovenské. Byli jsme celosvětový unikát: v jedné zemi dvě národní agentury ISBN. Po rozdělení Československa v roce 1993 Skupinová agentura zanikla a zůstaly jen národní agentury ISBN.

Nejednalo se tedy již o úplné začátky české národní agentury, ale o její pokračování od roku 1989.

Bylo složité přesvědčit nakladatele ke spolupráci?

Před spuštěním systému ISBN jsme provedli několik důkladných seminářů, v nichž jsme informovali o tomto novém projektu. Jednalo se tehdy o novou a poněkud exotickou záležitost, takže zájem byl velký, ale praxe plnění povinností vydavatelů nebyla již tak hodna chvály.

Co považujete za významné mezníky v dosavadní historii ISBN u nás i ve světě?

Stali jsme se součástí celosvětového systému, takže změny ve světě se odrazily i ve změnách u nás. Tyto změny souvisely s revizemi mezinárodní normy ISO 2108, kterou se celý systém ISBN ve světě řídí. K první velké změně došlo v roce 1997, kdy se přešlo od dosud 10místného ISBN na 13místné. Původní číslo se rozšířilo o prefix 978, který se do té doby používal pouze pro převod okem čitelného ISBN do čárového kód EAN. Tím se rozšířila kapacita celého systému ISBN o jednu miliardu čísel. Bylo

to proto, že ve velkých producentských státech (Spojené státy, Velká Británie, Francie) začal být pocítován nedostatek čísel ISBN.

Druhá zásadní změna nastala v roce 2007 kdy se – opět v souvislosti s revizí ISO 2108 – začala přidělovat čísla ISBN online publikacím. V České republice k tomu došlo od července 2010.

Existuje spolupráce mezi jednotlivými agenturami?

Každý rok pořádá Mezinárodní agentura ISBN v Londýně výroční zasedání, na němž se diskutují všechny problémy fungování i rozvoje systému ISBN. Pokud se vyskytnou akutní problémy mezi jednotlivými agenturami, řeší se okamžitě. Vzhledem k tomu, že náš systém funguje již 32 let, stane se jen výjimečně, že potřebujeme nějaký problém řešit s našimi slovenskými kolegy. Jinak jsou ve světě národní agentury samostatné a často vycházejí z národních vydavatelských tradic, které jsou do jiné země nepřenositelné.

Jaké novinky se plánují?

Systém ISBN (od svého vzniku v roce 1967 jako národního systému ve Velké Británii) je již stabilizován a pokud vím, nechystají se v něm žádné velké novinky. Jde ale o to, aby byly dodržovány ty zásady, k nimž se jednotlivé země zavázaly.

Co považujete za svůj životní úspěch?

Jan Werich by řekl: No přeci že jsem se narodil! Tak je tomu i se mnou. Pokud jde ale o pracovní úspěchy, považuji si, že jsem pomohl k existenci tří systémů standardní identifikace seriálových publikací/pokračujících zdrojů – ISSN (1974), knih – ISBN (1989) a hudebnin – ISMN (1995).

Jaké máte plány do důchodu?

Je jasné, že svůj celoživotní zájem o knihy neopustím a budu se mu věnovat i nadále. Oprášit chci i sledování divadla, filmu a hudby. A např. s širší i užší rodinou cestovat po naší zemi i zemích cizích.

Děkujeme za rozhovor a přejeme štěstí a pevné zdraví.

Antonín Jeřábek s kolegyněmi z ISBN

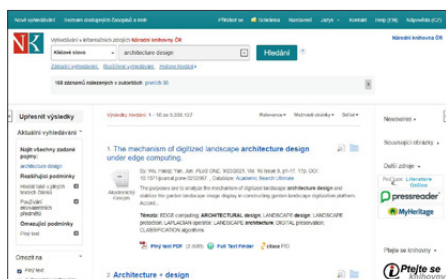
Vzdálené služby NK ČR u době covidové

Současná doba nás staví do situace, kdy s určitou mírou nadsázky skutečně nevíme „dne ani hodiny“, a kdy se během krátkého času mohou podmínky pro fyzický provoz knihovny výrazně proměňovat. Je pro nás radostí, pokud můžeme naše čtenáře v Národní knihovně potkávat a nabídnout jim místo, kde mohou studovat nebo se setkávat s kamarády či kolegy. Knihovna ale zároveň nabízí i řadu služeb, které nejsou vázané na fyzický prostor a můžete je využívat kdykoliv a odkudkoliv. Pojdme si je ve stručnosti připomenout.

Vzdálený přístup k zahraničním i českým dokumentům

Na základě platné registrace v NK ČR získáváte i z domova přístup k cca 70 převážně zahraničním databázím. Naleznete v nich víc než 200 000 e-knih a desítky tisíc odborných časopisů, které jsou dostupné včetně plných textů. Hledat můžete buď prostřednictvím multivyhledávací EDS nebo si na stránkách knihovny konkrétní databázi vybrat např. podle oboru.

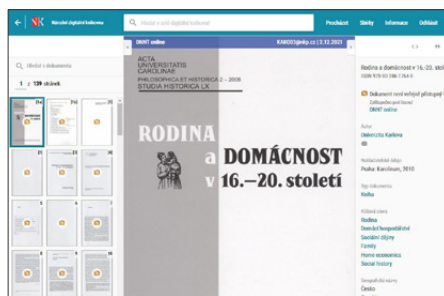
Pokud preferujete zdroje v češtině, zajímavá pro vás může být Národní digitální knihovna. Ta vedle cca 39 000 veřejně dostupných knih a periodik nabízí také přes 104 000 děel nedostupných na trhu. Tj. knih, novin a časopisů, které už nelze běžně koupit, ale přesto u nich

stále platí autorská práva. Po přihlášení do NDK získáte přístup pro online čtení i k této velké skupině dokumentů.

Vzdálený přístup ke všem zmíněným zdrojům mohou využívat všichni registrovaní uživatelé NK ČR s platnou registrací. Také platí, že pokud máte vůči knihovně jakékoliv závazky (nevrácené výpůjčky, u nichž jste překročili určenou výpůjční lhůtu, nezaplacené pokuty nebo jiné přeštoky), vzdálený přístup je zablokovaný do doby, než svoje závazky vyrovnáte.

S těmito zdroji „v zádech“ můžete směle vykročit k novoročnímu závazku a začít psát svoji seminární nebo diplomovou práci.

Online prodloužení registrace

Potřebujete si prodloužit platnost vaší registrace v NK ČR a nemáte cestu do Klementina, abyste to udělali osobně? Velká část čtenářů si registraci může prodloužit online na základě online úhrady registračního poplatku.

Informaci o tom, zda si můžete registraci prodloužit online nebo jen fyzicky v Národní knihovně, najdete ve svém čtenářském kontě. Zobrazuje se zde od chvíle, kdy začne běžet poslední měsíc její platnosti a dále i po dobu 1 roku od jejího skončení. Po online úhradě registračního poplatku přes platební bránu je vaše registrace automaticky do 2 hodin prodloužena.

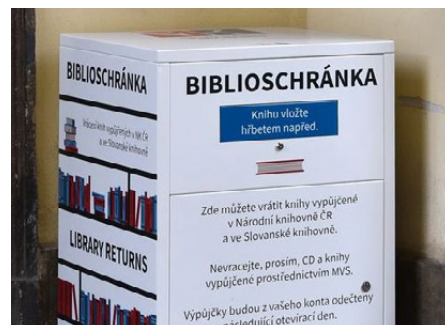
I v případě online prodloužení registrace platí, že jednou z podmínek je, abyste měli vůči knihovně vyrovnané závazky.

Vzdálená registrace v NK ČR

Registrovat se v NK ČR můžete, aniž byste k nám osobně přišli, a to pomocí tzv. vzdálené registrace. Po jejím dokončení (tj. po úhradě ročního registračního poplatku a poslání smlouvy s ověřeným podpisem) získáte vzdálený přístup k českým a zahraničním databázím, které knihovna pro své čtenáře předplácí. V Národní digitální knihovně můžete také pracovat s díly nedostupnými na trhu. Vzdáleně registrovaní čtenáři naopak nemohou využívat fyzické služby knihovny – půjčovat si dokumenty, ať již ke studiu uvnitř knihovny nebo pro výpůjčku domů, přijít do studovny a pracovat s vlastními materiály atd. Vždy je zde však i možnost přijít osobně do NK ČR a zde registraci řádně dokončit a získat přístup k dalším službám knihovny.

Nestíháte přinést knihy půjčené domů?

Potřebujete vrátit knížky, ale nehodí se vám časy, ve kterých je otevřená Hala služeb? Knihy určené k vrácení můžete vložit do Biblioschránky. Tu naleznete u paty Astronomické věže. Přístupná je každý den v časech, kdy je otevřený areál Klementina. Pokud kniha není poškozená, její vrácení proběhne následující provozní den. To, zda byly všechny knihy vložené do Biblioschránky řádně vráceny, si můžete ověřit ve svém čtenářském kontě. V případě, že knihu vkládáte do Biblioschránky až poté, co skončila její výpůjční lhůta, na vašem čtenářském kontě budou evidovány příslušné poplatky z prodlení.

Možnosti použití umělé inteligence pro webarchivační praxi

„Digitální transformace proměnila staré i nové archivy v data,“ píše kolektiv odborníků z University of Amsterdam v nedávno vydaném článku nazvaném *Archivy a AI: Přehled aktuální debaty a budoucích perspektiv*. Je již zjevné, že automatizace v podobě nástrojů využívající technologii umělé inteligence (AI) se počíná hojněji objevovat v archivářském prostředí, aby pomáhala při hledání nových přístupů k tomu, jak zachytit, organizovat či zpřístupnit velké množství dat. Již dnes víme, že budujeme archivy, s nimiž si bez aplikace strojového učení nebudeme vědět rady, protože archivujeme tolik dat, že je nedokážeme ručně popsat, zpřístupnit, či využít jejich potenciál. Přemýšlet nad webovým archivem jako nad dokonalým katalogem, v němž se uživatelé budou dle svých detailních potřeb orientovat, začíná ve světle nástupu umělé inteligence vypadat jako dystopický scénář, který střídá odvážná vize webového archivu jako národního datasetu, použitelného k trénování modelů strojového učení.

V odvětví archivace *born-digital dokumentů* vznikají cílené mezioborové iniciativy, které si kladou za cíl prozkoumat pole použití umělé inteligence k archivačním účelům. Jedním z výrazných počínů jsou *AURA network* a *AEOLIAN* (Artificial Intelligence for Cultural Institutions). Oba projekty se pokouší propojit specialisty v oboru digital humanities, informatiky a archiváře, aby se pokusili najít nový způsob, jak zpřístupnit kulturní statky uložené v útrobách archivů pomocí AI.

V současnosti jsou však stále praktické projekty ve stadiu experimentování a průzkumu. Avšak cesta směrem k automatizaci zpřístupnění, analýz, anebo akvizice, primárně digitálních objektů, započala, a je třeba hledat další způsoby, jakými archivy mohou analyzovat svá data, aby je mohly lépe zpřístupnit veřejnosti. AEOLIAN, projekt pod kurtelou britského Národního archivu, vydal nedávno *případovou studii* zaměřující se na to, co je potřeba k aplikaci AI do praxe kulturních institucí. V ní řeší nejenom jakým způsobem dostat téma archivační praxe a AI do popředí zájmu, ale i techno-

logické nástroje, blockchain, etiku či roli AI v kontextu největších digitálních sbírek.

Speciálně na poli webového archivace se použití strojového učení řeší delší dobu – zajímavý článek z roku 2016 představuje *koncept modelu strojového učení k akvizici semínek*. Dále za zmínku stojí např. model natrénovaný za použití portugalského webového archivu k *rozpoznávání nežádoucího NTSW (not safe for work) obsahu*, španělský webový archiv na svých datech vytrénoval největší rodilý jazykový model *MarIA*, zajímavým experimentem s rozhraním je kanadský projekt *DAIRE* (Deep Archival Image Retrieval Engine), nebo zmiňme aktivity Jeffersona Baileyho z Internet Archive v oblasti automatizovaného vyhledávání a ukládání *akademických prací a kontextových odkazů*. Odbornými publikacemi i tím, jak je *pomocí strojového učení vytežit z webových archivů*, se zabýval taktéž tým z amerických univerzit.

Strojové učení v praxi webového archiváře by mohlo usnadnit práci s velkými objemy neprozkoumaných dat na hned několika místech workflow procesu archivace – vyberme tři praktické příklady: Akvizice semínek (URL) – Quality Assurance – Zpřístupnění dat. Strojové učení by do budoucna mohlo do nějaké míry zastoupit kurátorskou pozici, resp. stát se kurátorovi důležitým nástrojem například v oblasti generování seznamu důležitých URL na základě zadaných parametrů, třeba dle tématu nebo nějaké aktuální události. Quality Assurance, tedy systém jak kontrolovat kvalitu sklizených webových stránek, který se prozatím řídí jen časovou kapacitou kurátora pro ruční kontrolu, nabízí prostor k aplikaci strojového učení hlavně při kontrole aktivních odkazů, chybějících obrázků, či webových modulů. Zpřístupnění webového archivu veřejnosti nejde bez pracného metadatového popisu, s nímž by vytrénovaný mo-

Projekt DAIRE – snímek obrazovky 2021-12-01 v 17. 07. 47

DAIRE je experimentální nástroj k procházení webového archivu na základě podobnosti archivovaných obrázků. Aplikace umožňuje uživateli přistoupit k archivu tak, že vstupem vyhledávání může být i obrázek. DAIRE nabízí pohled na průchod webovým archivem bez text-centrického rozhraní, a tím otevírá nový pohled vychylující trasu inženýrsko-akademického uvažování, které upřednostňuje především logiku a přesnost zadaných vyhledávacích parametrů, čímž otevírá archiv k využití širšímu publiku.

del neurální sítě mohl na základě textové analýzy pomoci.

Webarchiv téma strojového učení uchopuje skrze projekt NAKI, v jehož rámci buduje *centralizované rozhraní* pro badatele. Projekt zamýšlí využít strojové učení ve dvou případech – jednak k identifikaci a strojového přepisu archivovaných audio nahrávek, a v druhém případě k automatizované tematické kategorizaci archivovaných webů založené na textové analýze metadatových popisů.

Jan Lukavec

Obonete S. Ubam

Náš černobílý svět: České rozhovory o afrických kořenech a splněných snech

Jaké bylo dětství a dospívání dětí, které vzešly ze svazků Čechů a jejich afrických či afrokubánských partnerů? Jak řešili svoji identitu a kým se cítí být dnes? I na to hledá odpovědi kniha *Náš černobílý svět: České rozhovory o afrických kořenech a splněných snech* (Prostor, Praha, 2021, 256 s.).

Česko-nigerijský podnikatel, spisovatel a kmenový náčelník **Obonete S. Ubam** do ní vybral devět osobností Čechů a Čechů s africkými kořeny, tedy „Afročechů“, kteří se dokázali prosadit v široké škále oborů: od literatury přes showbiznys a televizní zpravodajství až po sport, filantropii, sinologii a numerologii. A protože je Obonete S. Ubam sám viditelným představitelem Afročechů, přidal i kapitolu, ve které na otázky, které klade ostatním, odpovídá také sám.

I když své dětství v tehdejší Československu prožívali všichni oslovení přibližně v téže komunistické době, například jejich zkušenosti s rasismem jsou velmi odlišné: od minimálních až po velmi časté a drsné, jako v případě spisovatelky a numeroložky **Moniky Ben Thabetové**. Ta líčí scény, které jsou naprosto otrěsné a vyvolávají stud, například když jí tělocvikář před celou třídou nadával, že má špinavá kolena a nakonec ji vzal do umývárny, kde ji drhl kartáčem, „dokud mu nedošlo, že je to opravdu pigment“. A dějepisárka ji zase postavila během vyučování přede všemi na židli a použila ji „jako pomůcku pro demonstraci rysů člověka neandrtálského“. K hanlivým označením jako „negr“ nebo „cigán“ pak

přibýlo ještě další: „neandrtálec“. Nakonec po sérii rasově motivovaných útoků na svou rodinu emigrovala v roce 1998 do Itálie, kde jako první Češka po roce 1989 získala politický azyl.

Přirozeně se v tomto ohledu lišila zkušenost z velkoměsta nebo venkova, rozdílné navíc byly i rodinné konstelace, v nichž jednotliví protagonisté knihy vyrůstali: většinou věděli, že mají černošského otce, který ale žil v daleké Africe; v jednom případě pobýval otec delší čas v Československu. Jedné z hrdinek ale byla existence jejího černošského rodiče v dětství zcela zatajena, takže vyrůstala s iluzí, že je jen jakýmsi „genetickým omylem“ (oprávněné podezření, že to tak není, přišlo ve chvíli, kdy se ve škole dozvěděla o základech genetiky).

I prožívání vlastní odlišnosti mělo různé varianty. Filantropka a moderátorka Lejla Abbasová vzpomíná, že se dlouho nevnímala jako jiná, i když ji na to stále někdo upozorňoval. Až zhruba v první třídě došlo ke zlomu, když stála před zrcadlem: „Podívám se na ruku, a najednou mi dojde, že je fakt černá. Že ti, co mi říkají, že jsem černá, mají pravdu. Jako by mi někdo najednou sundal růžové brýle.“

„**Podívám se na ruku, a najednou mi dojde, že je fakt černá. Že ti, co mi říkají, že jsem černá, mají pravdu. Jako by mi někdo najednou sundal růžové brýle.**“

Vidím svoje vlasy, oči, vidím svou mámu, bílou... Úplně zničehonic jsem uviděla ten rozdíl.“ Jiní si rozdíl uvědomovali až příliš zřetelně: Thabetová si prý jako dítě dokonce dávala mýdlo do očí, aby je neměla tak hnědé. Pro všechny ale zřejmě platilo, že v českých učebnicích nemohli najít slavné postavy Čechů, s nimiž by se podle obrázku mohli identifikovat. „Zcela očividně se nikdy nikdo takový v českých dějinách nevyskytoval, ani se nikdy o někom takovém neučili ve škole,“ napsal ve svém částečně autobiografickém románu *Životopis černobílého jehněte* spisovatel **Tomáš Zmeškal**, v recenzované knize rovněž zastoupený.

Někteří hrdinové Ubamovy knihy proto hledali identifikační vzory v zahraničí. Opakovaně přitom v knize za-

znívá jméno americké hudební stanice MTV, kde mohli vidět černošské zpěváky a zpěvačky v roli hvězd, na což z Čechů nebyli zvyklí. Jak dnes vnímají či prožívají svoje vnitřní africké dědictví, je ale opět proměnlivé. Většina ze zastoupených se k němu přiznává s tím, že se projevovalo i v době, kdy o svém původu mnoho ne-

„**Sice jinak vypadám, ale mentalitou, chováním, uvažováním jsem Čech a nemám s tím problém. Naopak čím jsem byl starší, tím to bylo snazší.**“

věděli. Například že mají jakési vrozené pohotové uvažování, které snad „pochází z afrických instinktů“. Televizní moderátorka Zuzana Tvarůžková zase vzpomíná, že už jako malá dělala věci „na poslední chvíli“ a že kamkoli tehdy přišla, začala tančit, což vykládá jako dědictví po svém kubánském černošském otci. Naopak televizní moderátor Rey Koranteng tvrdí, že v sobě necítí nic afrického a při jistém banketu na ambasádě mu prý dokonce řekl jeden africký diplomat, že tančí „jako bílej“.

Odpovědi na to, kým se nyní cítí, se už odlišují méně. Tomáš Zmeškal snad až překvapivě jednoznačně tvrdí, že se cítí jako sto procentní Čech, i když na druhou stranu od chvíle, kdy zjistil, odkud je jeho otec, jej Afrika zajímá a sleduje ji. I Korantengova identifikace je jednoznačná: „Sice jinak vypadám, ale mentalitou, chováním, uvažováním jsem Čech a nemám s tím problém. Naopak čím jsem byl starší, tím to bylo snazší.“ Fotbalista Theo Gebre Selassie vyváženěji uvádí, že se cítí jako Čech, ale s etnickými kořeny, a proto s jinou barvou kůže. Řešil jediné to, proč to někteří lidé nedokážou pochopit: „Narodil jsem se tady, mnohdy jsem mluvil česky líp než oni, a nechápal jsem tedy, proč s tím má někdo problém.“

Knihou ovšem postihuje i obecnější mezikulturní či mezirasové vztahy v socialistickém Československu. „Nečeská“ vnější podoba mohla v některých případech paradoxně být i výhodou: Koranteng vzpomíná, že na Slovensku se na konci osmdesátých let tamní obyvatelé nechovali k českým dětem zrovna přívětivě, ale protože jeho nepovažovali za

Čecha, dostával díky tomu daleko větší porce jídla než jeho čeští kamarádi. Pro svoji tmavší pleť byli někdy Afročeši zaměňováni za Romy a spojováni i s příslušnými nadávkami a negativními stereotypy. Coby marginalizovaná skupina dokázali ale Romové někdy bystřeji poznávat Afročechy coby jiné „marginály“.

Kniha se primárně obrací k „nastupující generaci Afročechů“, kterým chce zřejmě poskytnout pozitivní identifikační vzory, jež často tak chyběly jejím protagonistům. Jen tak se dá vysvětlit, proč Ubam líčí úspěchy lidí, které vybral, v tak jasných barvách a někdy to přitom s květnatou oslavou rétorikou poněkud přehání. Naopak případ Dominika Feriho coby dalšího „Afročecha“, který rovněž zažil úspěch, ale poté následoval strmý pád, se do knihy nevešel. Zmíněné nastupující generaci má kniha také poskytnout návody, jak dosáhnout úspěchu. Tyto recepty – s výjimkou kapitoly sinologa **Martina Kříže** – přitom nejsou ani originální, ani inovativní, ale pro danou cílovou skupinu může být důležité slyšet je právě z úst slavných Afročechů.

Cenná, užitečná a potřebná je sbírka rozhovorů *Náš černobílý svět* i pro většinou českou společnost, nastavuje jí totiž zrcadlo: tím, že dává nahlédnout do hloubky identifikačních zmatků i utrpení Afročechů, ukazuje, jak vzájemné soužití vnímají „ti druzí“. A především vybízí, aby i většina redefinovala pojem „češtství“ a rozšířila ho.

Jan Lukavec

Zajímavosti a tipy

Digitální sbírky v NDK díl IX.: Pohádky

K zimním večerům patří odpradávná pohádka, a proto ani sbírky Národní digitální knihovny nemohou zůstat pozadu. Mezi našimi kolekcemi tedy naleznete také tu, obsahující výběr více jak čtyřiceti publikací s klasickými i autorskými pohádkami a to především z druhé poloviny 19. století.

Mezi nejstarší pak patří krásně ilustrované sborníky Pavla J. Šulce (1828–1897) *Vínek: sbírka pohádek pro děti a Zábavné pověsti cizokrajné*, na které navazují o dvě dekády mladší *Vybrané báchorky L. Bechstaina, bratří Grimmů a jiných*, představující na svých 188 stranách jeden z prvních rozsáhlejších překladů německých sběratelů lidových pohádek. V okruhu „cizokrajných“ příběhů pak můžeme zůstat pomocí pohádek H. Ch. Andersena (za všechny například ve sbírce *Čarovné zjevy* v překladu Jana Dolenského), nebo můžeme díky německému spisovateli Karlu Seifartovi (1821–1894) nahlédnout až do dalekého Orientu díky jeho verzi *Tisíce a jedné noci* (přeložil Adolf Hrbek).

Jádro naší sbírky ale leží samozřejmě především v pohádkách českých a slovanských. Najdeme v ní proto dílo nejvýznamnějších českých pohádkářů a sběratelů lidové slovesnosti – Boženy Němcové (např. *Kytička národních pohádek*, nádherně ilustrovaná Otakarem Štáflem), K. J. Erbena (*Zlatovláska* s ilustracemi Artuše Schneira), Václava Beneše Třebízského či Elišky Krásnohorské. Za zvláštní pozornost tentokrát stojí také edice několikastránkových převyprávění těch nejznámějších evropských pohádek z nakladatelství Dr. Edvarda Grégra a Ferdinanda Dattla ze sedmdesátých let 19. století.

Z pohádek ryze autorských pak musíme zmínit *Nové království* Rudolfa Těsnohlídka či nejmladší dílo ve sbírce, *Tři horácké pohádky*, z pera malíře a ilustrátora Jiřího Židlického, vydané z roku 1944.

Nyní tedy už nezbyvá než Vám popřát do nového roku mnoho pohádkového počtení.

Matouš Měšťánek

Historické události z let končících dvojkou v Kalendáři historickém Daniela Adama z Veleslavína ve vydání z roku 1940

Kalendář historický národa českého

to jest
souhrn všech pamětihodných dat
judicii i výročí událostí ze slá-
vných dějin země České i Mo-
řavské

Na památku slavného
díla Mistra Daniela
Adama z Veleslavína
z roku 1590

znovu po třista padesáti letech pro potěšení
a užitku Národa českého vydáno v Praze
nákladem Národního nakladatelství Vltou-
na Božovického L.P. 1940.

Výběr událostí zaznamenaných k měsícům leden a únor

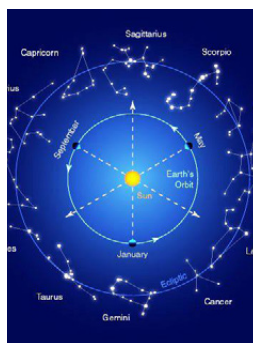
Hana Vajnerová

2. ledna

L. P. 1762 zřídila císařovna a královna Marie Terezie spojenou česko-rakouskou dvorskou kancelář. Zřízení toto znamená částečnou restauraci starých poměrů proti reformě z r. 1749, kdy zrušeny obě dvorské kanceláře, česká i rakouská, a na jejich místě zřízeny společné úřady obou oblastí, kompetencí odlišné. Na místě první oblasti, direktoria, vstupuje v život opět česká a rakouská kancelář jako úřad jediný, v jehož čele stojí „královský český nejvyšší a rakouský prvý kancléř“.

7. ledna

L. P. 1462 v neděli po Třech kráľích spatřena velká kometa, mající ocas přes jedno znamení nebeské, takže od znamení ryb přes skopce dosahovala až do znamení býka a stála více, než za pět nedělí. Potom hned druhého roku byl v Čechách velký mor a sucho náramné téměř za tři léta. Téhož roku také hojnost vína dobrého se obrodilo.

11. ledna

L. P. 1422 v neděli před ochtábem Božího křtěnie bratr Žižka rytířem učiněn. Zpráva stručných análů, jež Palacký vřadil mezi texty Starých letopisů, ač k nim vskutku nenáleží, zachovala nám novinu, že dne 11. ledna byl Žižka k rytířství pasován.

12. ledna

L. P. 1782 zřídil císař Josef II. náboženskou matici, čili fundus religionis, ústřední to instituci, jíž podřízeny četné chrámy a fary, jejichž patronáty zanikly zrušením klášterů, které byly v rámci reformního

působení Josefova vyzdviženy. Vylastněné jmění zanikajících právnických osob bylo zcentralisováno a svěřeno v Předlitavsku šestnácti fondům, jejichž prostředky pak obráceny opět k účelům církve římsko-katolické. Tak např. v Čechách zřízeno bylo z těchto fondů nové biskupství v Českých Budějovicích r. 1784. Téhož dne a roku zrušení byli císařských nařízením také poustevníci v Čechách.

14. ledna

L. P. 1092 Vratislav, první král český, kterýžto skrze svou ctnost a činy hrdinské koruny dosáhl, toho dne umřel a v kostele sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, kterýž sám založil a bohatě nadal, pochován. První korunovaný král český došel vysoké své hodnosti za služby, kteréž činil císaři Jindřichu IV. jak vůbec, tak proti papežům zvláště. Kraloval 31 let. Veleslavín klade zprávu k r. 1093, neboť zmýlila jej, stejně jako ještě Dobnera, kronikářská chyba, zaviněná zprávou o zatmění slunce roku onoho. Omyl vysvětlil Palacký.

17. ledna

L. P. 1432 na den sv. Antoně spadl v Čechách sníh veliký, takže lidé nemohli do měst ani jezdit ani chodit. A protož v Praze byl chléb velmi drah, žita strych po 34 groších a hrachu za 40 grošů.

20. ledna

L. P. 1292 na den sv. Fabiána a Šebesťána narodila se Alžběta, jinak Eliška, dcera krále Václava Českého II., krále

Jana manželka a císaře Karla IV. matka. Mátě její byla Judita aneb Jitka, císaře Rudolfa I. dcera. Téhož roku založen od krále Václava klášter zbraslavský.

L. P. 1612 umřel na hradě pražském **Rudolf II.**, císař římsko-německý, král uherský a český.

21. ledna

L. P. 1862 zemřela v Praze **Božena Němcová**, největší česká spisovatelka.

24. ledna

L. P. 1852 zemřel ve Vídni veliký básník národního obrození **Ján Kollár**. Narozen na Slovensku z rodiny evangelické, studoval v Prešpurku, odkud odešel za prohloubením vzdělání do Německa. Město Jena působilo naň filosofskou svojí školou a dalo mu také inspirující lásku. Pastorská dcera Friderika Wilhelmina Schmidtová, již teprve po 16 letech pojal za manželku, zaujala jeho srdce, oslavil ji množstvím znělek a stala se mu předobrazem bohyně Slávy. Velepíseň probuzeného národa,

„Slávy dcera“, vznikala od let dvacátých, až r. 1832 vyšla v definitivní formě.

1. února

L. P. 1342 u viglii Očišťování Panny Marie sřítíl se po tuhé zimě a náporch větrných **Juditin most v Praze**. Most královny Judity, opuková stavba, nižší mostu Karlova, také směrem od něho odchylná, byl zbudován mezi léty 1153–1172 na místě staršího ještě mostu dřevěného, jenž tu býval už za časů sv. Václava. Po vynikající té stavbě z období románského máme památky v menší z obou malostranských věží mosteckých, stopy jeho pilířů jsou dochovány v základech několika domů malostranských – nejvýchodnější pak jeho oblouk stojí dodnes a nese velmistrovskou budovu kláštera křižovníků s červenou hvězdou. Na tomto oblouku spatřoval se také známý „bradáč“, kamenná hlava románského díla, po staletí obvyklé měřítko hladiny vltavské. Při úpravě místa pro pomník Karla IV. byl oblouk s jižní strany zasypán a „bradáč“ přenesen do nové zdi vedle Karlova mostu, kde se spatřuje dodnes.

7. února

L. P. 1862 zemřel v Rotterdamu v Holandsku český hudební skladatel **František Škroup**, zakladatel české opery a tvůrce hudby k písni „Kde domov můj“.

16. února

L. P. 1862 byla konána **první valná hromada Sokola v Praze**. Starostou zvolen

Jindřich Fügner, jemuž po boku stáli Miroslav Tyrš, Emanuel Tonner a oba Grégrové. Cvičení zahájeno téhož roku v tělocvičně J. Malypetra. Tělocvičný spolek, jenž se vytvořil po příkladu spolků německých, dostal do vínku duchovní posvěcení a národní úkoly, které se zrodily v duších nadšených Čechů. Kroj s červenou košilí dle příkladu garibaldistů, junácký název „Sokol“, vzatý z jihoslovanské poesie, to všechno byly znaky, které mladému spolku určily dráhu nad jiné skvělou a pro národ důležitou. Od veřejného cvičení 1. června 1862, kdy poprvé Pražané shlédli Sokoly, šel vývoj a vzrůst k velkolepým sletům, které daly ráz celému životu českému v 2. polovině 19. století i v době nejnovější.

19. února

L. P. 982 po smrti Dětmara, prvního biskupa pražského, **volen na biskupství** od Boleslava Pobožného, knížete českého, v městečku Levygradci (na hradě Levém Hradci) **Vojtěch**, jinak **Adalbertus**, syn Slavníka, hraběte libického, když se ze Vlach, kdež byl vyšel na učení, domů navrátil.

20. února

L. P. 1932 zemřel v Praze český cestopisec **Enrik Stanko Vráz**, vedle Emila Holuba a Josefa Kořenského nejvýznačnější cestovatel český. Narodil se v Trnovu v Bulharsku z české matky a z otce, jenž navždy zůstal tajemným, nabyt bohatých zkušeností pobytem ve všech pěti dílech světa, které poznal už za svého mládí. Nasbíral nevídané předtím druhy fauny i flory, takže nejednu živočich a rostlinu nese ve svém přírodopisném názvu dodatek „Vrazi“ po svém objeviteli. Vráz, který prožil mládí v exotických krajinách, mužná léta v Americe a Číně, vrátil se ve stáří do české vlasti.

Zveme vás

ZRCADLOVÁ KAPLE

Výjimečné vystavení originálů

Doprovodný projekt k výstavě
Kniha a závoj v Galerii Klementinum

14.–16. 1. 2022 | 10.00–18.00
vstup zdarma

Pouze tři dny jsou v Zrcadlové kapli Klementina vystaveny nejvýznamnější památky z fondů NK ČR, které reflektují osobnost kněžny Ludmily: například Velislavova bible nebo Pařížský zlomek latinského překladu Dalimilovy kroniky.

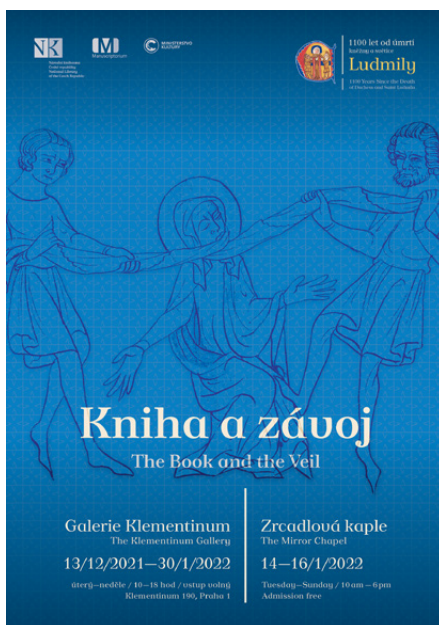
GALERIE KLEMENTINUM

Kniha a závoj

1100 let od úmrtí kněžny
a svěťce Ludmily

do 30. 1. 2022
úterý–neděle 10.00–18.00
vstup zdarma

Tematika svatě Ludmily se v různé míře objevuje napříč fondy Národní knihovny. V rámci výstavy jsou představeny rukopisné i tištěné památky spojené s touto osobností – od nejstarších rukopisů obsahujících pouhé zmínky, přes bohatě iluminované kodexy, první tištěnou produkci až po raně novověké české tisky (do roku 1800). V průběhu roku 2022 doplní výstavu rozsáhlá monografie a virtuální výstava. Hlavními partnery projektu jsou Evangelická teologická fakulta UK, Filozofická fakulta UK, Historický ústav Akademie věd ČR, Spolek svatě Ludmily a Ústav dějin umění Akademie věd ČR.

VÝSTAVY V PŘÍZEMÍ (vchod A)

pondělí–sobota | 9.00–19.00
(v provozní době Národní knihovny ČR)
vstupné 10 Kč (pro registrované
čtenáře NK zdarma)

Božena Němcová Osobnost – dílo – mýtus

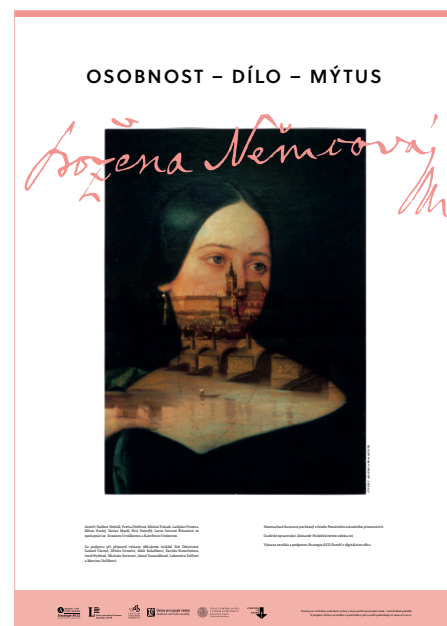
20. 1. – 19. 3. 2022

Výstavu k výročí úmrtí Boženy Němcové připravily ÚČL a ÚJČ AV ČR, Památník národního písemnictví a ÚČJTK FF UK. Představuje Němcovou ve vzájemném napětí známých biografických reálií, literárního díla a jeho pozdějšího fungování v české kultuře i ohlasu ve světě.

Zaslouží si ještě dnes čtenářskou pozornost *Babička*, nebo spíše některá méně známá díla?

V jakém vztahu k nim stojí spisovatelčiny životní osudy, jak je nedávno znovu připomenul seriál České televize? Lišilo se nějak přijetí Němcové v Česku a jako nejpřekládanější české autorky ve světě?

Na podobné otázky hledá výstava odpovědi, především si však klade za cíl nově zpřístupnit Boženu Němcovou jako národní symbol i evropskou autorku dnešním čtenářům.

V nejhlubší úctě

| 2. 2. – 2. 4. 2022

Výstava, věnovaná knižním dedikacím, je jedním z výsledků projektu zaměřeného na výzkum knižní proveniencí, dějin knihoven a souvisejících aspektů knižní kultury a dějin čtení. Dedikace patří mezi tzv. provenienční záznamy v knihách, díky nimž se ještě po staletích můžeme dozvědět, kdo, komu, mnohdy i kdy a kde, někdy i proč a za jakých okolností, knihu věnoval. Na výstavě si můžeme prohlédnout vlastnoruční dedikace renesančního vědce Tadeáše Hájka z Hájku, spisovatele Marka Twaina či malíře Edwarda Muncha; dozvíme se, jaké knihy byly věnovány princeznám, koho obdaroval vynálezce Dieselova motoru nebo vědec Joachim Barrande. Autory i adresáty dedikací nalezených v knihách zachycuje online databáze Provenio, jejímž cílem je nejen zmapování starších knihoven na našem území, ale také virtuální rekonstrukce starších knihoven, jejichž knihy se v průběhu minulých desetiletí a staletí rozptýlily po celém světě.

Na projektu se podílely čtyři pamětové instituce: Knihovna Národního muzea, Národní památkový ústav, Národní knihovna ČR a Vědecká knihovna v Olomouci.

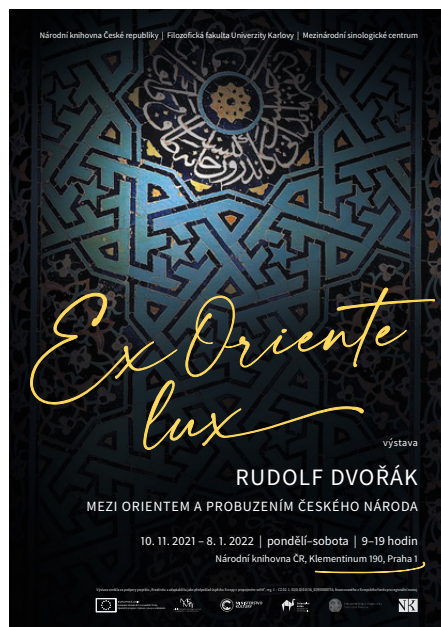
POKRAČUJÍCÍ VÝSTAVY V PŘÍZEMÍ
(vchod A)

Ex oriente lux

Mezi Orientem a probuzením
českého národa: Rudolf Dvořák
(1860–1920)

| do 8. 1. 2022

Orientální ústav AV ČR ve spolupráci s Národní knihovnou ČR připravil výstavu k výročí Rudolfa Dvořáka, prvního profesora orientalistiky na české Karlo-Ferdinandově univerzitě, arabisty, íránisty, turkologa a sinologa. Osobnost a dílo Rudolfa Dvořáka jsou představeny v dobových souvislostech prostřednictvím archivních dokumentů, dobové literatury a předmětů z jeho umělecké sbírky, dnes uložené v Náprstkově muzeu. Archivní materiály jsou rovněž zajímavým svědectvím o české vědě a kultuře na přelomu 19. a 20. století.

Sto let ruské pomocné akce (1921–2021)

| do 22. 1. 2022

Výstava, kterou připravily Slovanská knihovna a spolek Ruská tradice, připomíná stoleté jubileum vyhlášení Ruské pomocné akce – unikátního finančního a organizačního podpůrného programu československé vlády, určeného mnohonárodnostní vlně exulantů z rozpadlého Ruského impéria, prchajících před bolševickou mocí. Konání výstavy v Klementinu, v němž sídlí i Slovanská knihovna, je příznačné, neboť Slovanská knihovna je jedinou z institucí vzniklých v rámci Ruské pomocné akce, která existuje do dnešních dnů.

PŘEDSÁLÍ VŠEOBECNÉ STUDOVNY

Exponát měsíce ledna Bible hallská

| 5. 1. – 1. 2. 2022 | 9.00–19.00

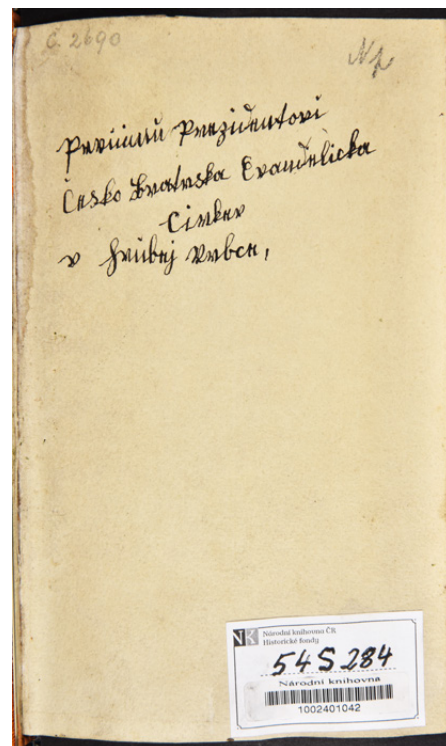
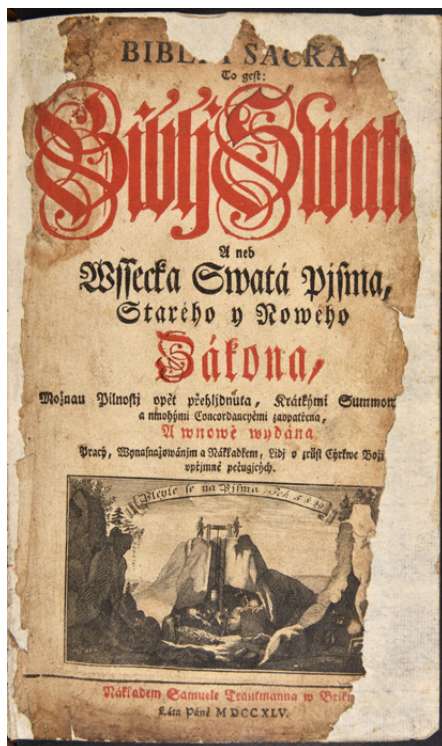
Druhé vydání evangelické redakce biblického textu v češtině z roku 1745. Bible byla vytištěna v německém Halle nad Sálou v Tiskárně sirotčího domu (německy Waisenhaus) nákladem slezského knihkupce Samuela Trautmanna.

Tisk této bible v Čechách nepřipadal v úvahu, neboť od uzákonění Obnovného zřízení zemského v roce 1628 byla u nás všechna nekatolická vyznání zakázána. Na české území byla distribuována tajně a patřila zde k prohibiční literatuře, za jejíž četbu hrozily přísné tresty. Legálně se v Čechách mohla užívat až po roce 1781, kdy byla vyhlášena náboženská svoboda.

Bible byla předána prezidentu T. G. Masarykovi, jak dokládá vepsané věnování.

Novou knihovní signaturu 54 S 284 tohoto vzácného exempláře připsala do generálního lístkového katalogu v roce 1961 knihovnice a bibliografka Bedřiška Wiždálková.

Podrobné osudy knihy a její cesta do Národní knihovny jsou uvedeny v popisu u exponátu ve vitríně.

Exponát měsíce února Mauer (asi 1730–1788): Neu topograph. Karte von der umliegend-Gegend von Wien

| 2. 2. – 28. 2. | 9.00–19.00

Únorový exponát navazuje na přednášku Jana Sobotky s názvem Pruské intermezzo v kartografii Čech. Vystavená pětibařevná mapa Vídně a okolí z roku 1786 pozoruhodně kombinuje tisk z jednotlivých desek černou, červenou a zelenou barvou s ručně doplněným koloritem modrou a hnědou.

